

Papa Ivan Pavao II. na velikim međureligijskim skupovima

Božidar Nagy*

Sažetak

S dolaskom pape Ivana Pavla II. za poglavara Katoličke Crkve 1978. g. međureligijski dijalog, kojemu je 2. vatikanski sabor teorijski otvorio vrata, u praksi ozbiljno zaživljuje. Na svojim brojnim međunarodnim putovanjima papa Ivan Pavao II. uvijek je imao i jedan susret s predstavnicima drugih religija. Iz bogate i široke djelatnosti Ivana Pavla II. na području međureligijskog dijaloga u ovome članku izdvojena su tri velika događaja koji su na poseban način označili međureligijski dijalog posljednjih trideset godina, a potaknuo ih je sam papa Ivan Pavao II. To su bili međureligijski susreti u Asizu 1986. godine, u Rimu 1999. i ponovno u Asizu 2002. Na svim susretima s predstavnicima drugih religija papa Ivan Pavao II. uvijek je naglašavao potrebu uzajamnoga dijaloga, promicanje zajedničkih vrijednosti i zajedničku zauzetost na društvenom području za dobro čovječanstva.

Ključne riječi: papa Ivan Pavao II., međureligijski dijalog, Asiz, suradnja s religijama, zajedničke vrijednosti

Uvod

S Drugim vatikanskim saborom (1962.–1965.) unutar Katoličke Crkve započinje novo razdoblje u odnosu prema drugim religijama. Dokumenti Sabora, posebice deklaracija *Nostra Aetate*, koja je sva posvećena stavu Crkve prema nekršćanskim religijama, zacrtali su jasne smjernice koje treba slijediti u približavanju i dijalogu s drugim religijama. Polazeći od činjenice da cijelo čovječanstvo ima zajedničko podrijetlo u Bogu i da svaki čovjek ima istu svrhu tj. ući u zajedništvo s Bogom i doći k njemu kao posljednjemu cilju svoga življenja, deklaracija *Nostra aetate* naglašava kako treba priznati sve što je pozitivno u drugim religijama. U njima se nalaze elementi, tragovi i odsjev jedine istine. Zato Katolička Crkva ne odbacuje ništa što je istinito i sveto u tim religijama te preporučuje kršćanima da priznaju i sačuvaju sve vrijednosti koje se u njima na-

* Prof. dr. sc. Božidar Nagy, Filozofski fakultet Družbe Isusove u Zagrebu. Adresa: Jordanovac 110, 10000 Zagreb, Hrvatska. E-pošta: bnagy@ffdi.hr

laze. U deklaraciji *Nostra aetate* izrijeком se spominju četiri nekršćanske religije: hinduizma, budizam, islam i židovstvo. Poseban se naglasak stavlja na posljednje dvije, židovstvo i islam, te se ističe što kršćani imaju s njima zajedničko. Tako se naglašava kako »Crkva gleda s poštovanjem i muslimane, koji se klanjaju jedinom Bogu, živome i subzistentnome, milosrdnom i svemogućem, stvoritelju neba i zemlje, koji je govorio ljudima.« (NA br. 3).

Dok je Drugi vatikanski sabor svojim dokumentima otvorio vrata međureligijskomu dijalogu na idejnome i teorijskome planu, s dolaskom pape Ivana Pavla II. na mjesto poglavara Katoličke Crkve 1978. godine taj dijalog ozbiljno zaživljuje i započinje u praksi. Na svojim brojnim međunarodnim putovanjima, posjećujući razne zemlje, Papa je u programu svakoga putovanja uvijek imao i jedan susret s predstavnicima drugih religija koji žive u toj zemlji. Kod svakoga takvog susreta Papa je održao poseban govor.¹

Iz bogate i široke djelatnosti Ivana Pavla II. na području međureligijskoga dijaloga izdvojiti će se samo tri velika momenta — događaja koji su na poseban način označili razdoblje međureligijskoga dijaloga posljednjih dvadeset godina. Prvi događaj, kojim započinje novo razdoblje dijaloga Katoličke Crkve i drugih religija, bio je sada već povijesni Međureligijski molitveni skup za mir u Asizu održan 27. listopada 1986. g. Drugi važan događaj zbio se trinaest godina kasnije, uoči proslave godine Velikog jubileja, kada je u listopadu 1999. g. u Vatikanu održan veliki međureligijski skup od nekoliko dana. Treći događaj, svjetski molitveni međureligijski skup zbio se ponovno u Asizu 24. siječnja 2002. godine. Svaki od ovih događaja, koji su duboko označili područje međureligijskog dijaloga posljednja tri desetljeća, ukratko će se prikazati.

1. Molitveni skup u Asizu 27. listopada 1986.

Ovaj skup, prvi takve vrste u povijesti, trajao je samo jedan dan. Održan je 27. X. 1986. g. i imao je tri dijela. Prvi dio održan je u Bazilici sv. Marije Andeoske, drugi dio po crkvama i drugim mjestima gdje su odvojeno molili predstavnici raznih religija i to, naravno, svaka skupina prema svojoj tradiciji. Treći glavni i završni dio održan je pred bazilikom sv. Franje.

Na skupu su sudjelovali predstavnici 12 najpoznatijih svjetskih religija: židovstva, islama, budizma, hinduizma, *rissho-koseikai*, šintoizma, zoroastrizma, sikhizma, jainizma, tradicionalnih afričkih religija, tradicionalnih američkih religija a kršćani raznih denominacija predstavili su se kao jedna religija. Ukupno je bilo 63 pripadnika spomenutih religija. Osim njih bili su nazočni i brojni ostali uzvanici i vjernici koji su slijedili ovaj događaj.

Prvi dio susreta održan je u asiškoj crkvi sv. Marije Andeoske koja se smatra kolijevkom franjevačkoga reda. Papa Ivan Pavao II. osobno je primio i pozdravio

1 Svi se ti govori mogu naći na internetskoj stranici Vatikana: www.vatican.va u direktoriju apostolskih putovanja Pape Ivana Pavla II.: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/index_it.htm. (preuzeto 31. I. 2014.)

svaku od 12 skupina sudionika ovoga događaja. U pozdravnome govoru koji im je potom uputio u crkvi Sveti Otac jasno je definirao smisao i cilj ovoga susreta. Među ostalim je rekao:

Kao vjerski poglavari niste došli ovamo na jednu međureligijsku konferenciju za mir (...) Nismo se niti okupili da tražimo međusobno religioznu suglasnost ili da pregovaramo o našim vjerskim uvjerenjima. (...) Činjenica da su se poglavari religija našli da zajedno mole samo po sebi jest danas jedan poziv svijetu da postane svjestan da postoji jedna druga dimenzija mira i drugi način kako ga se promiče, a što nije rezultat pregovora niti političkih kompromisa niti ekonomske trgovine. (...) Ovaj dan je namijenjen molitvi i svemu što prati molitvu u našim vjerskim tradicijama. (...) Učinimo od ovoga dana jednu anticipaciju miroljubivog svijeta. Neka mir dođe u nas i ispuni nam srca.

Drugi dio susreta bio je molitva predstavnika svake religije zasebno na različitim mjestima po Asizu. Na zajedničkoj molitvi u crkvi sv. Rufina, gdje su se okupili svi kršćani, Papa je posebno naglasio: »Naša nas vjera uči da je mir dar Božji u Isusu Kristu, dar koji se treba od njega kroz molitvu izmoliti, jer on drži u svojim rukama sudbinu svih naroda.«

Treći, završni i najvažniji dio skupa bila je molitva na trgu ispred gornje bazilike sv. Franje. Nakon 14 sati (nije bilo ručka u podne jer se i postilo) predstavnici svih 12 religija pred svima su molili molitve prema svojim vjerskim tradicijama. U trećem i najvažnijem govoru koji je Sveti Otac održao toga dana, među ostalim je rekao:

Ispovijedam ponovno svoje uvjerenje koje dijelim sa svim kršćanima da u Isusu Kristu, Spasitelju sviju treba tražiti mir. (...) Sa svjetskim religijama dijelimo zajedničko poštovanje i poslušnost savjesti koja nas sve uči da tražimo istinu, ljubav i da slijedimo sve osobe i narode i ostvarujemo mir. Premda među nama ima mnogo razlike, ima jedan zajednički temelj koji nas obvezuje da zajednički djelujemo: pravi mir ili katastrofalni rat! Da, postoji i dimenzija molitve, koja u različitosti religija nastoji izraziti povezanost sa Moći koja je nad svim našim ljudskim silama. Mir u temelju ovisi o toj moći, koju nazivamo Bogom. (...) Ovo hodočašće u Asiz nadamo se da nas je poučilo o zajedničkom porijeklu i sudbini čovječanstva. Nastojmo u njemu vidjeti anticipaciju onoga što bi Bog želio da bude povijesni razvoj čovječanstva: jedno bratsko putovanje u kojem se uzajamno pratimo prema transcendentnom cilju što ga je Bog odredio za nas. Molitva, post i hodočašće. Ovaj dan u Asizu nam je pomogao da postanemo svjesniji naših vjerskih obaveza. Ali isto tako nam je posvijestio koliko svaka religija ima svoje odgovornosti za probleme rata i mira.²

Još jedan detalj. Za ovaj skup u Asizu uzet je neutralan dan — ponedjeljak. Namjerno su izbjegnuti sveti dani za pojedine religije: petak (islam), subota (židovstvo) i nedjelja (kršćani) da niti jedna religija ne bi bila favorizirana. Treba još naglasiti da je Papa diplomatskim putem dosta vremena prije održavanja skupa uputio poziv na sva svjetska žarišta da toga dana zašuti oružje. Uglavnom je tako i bilo. Nije se ratovalo!

2 Govor Pape Ivana Pavla II. pred bazilikom sv. Franje u Asizu 27. X. 1986. *Insegnamenti di Giovanni Paolo II.*, IX, 2, 1986., Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, str. 1259–1262.

Asiški susret našao je velikoga odjeka u cijelome svijetu.³ Međutim, bilo je i kritičnih tonova koji su dolazili od nekih tradicionalističkih struja unutar same Katoličke Crkve. Prigovaralo se da je Papa otišao predaleko, da unutar Crkve pokušava unijeti »poganske idole« itd. Izazvan tim kritikama, Ivan Pavao II. je cijeli svoj tradicionalni godišnji govor koji upućuje članovima Rimske kurije pred svaki Božić, a te ga je godine održao 22. prosinca, posvetio opravdanju, posebno s teološkoga gledišta, opravdanju ovoga Međureligijskoga molitvenog skupa za mir u Asizu. Ovdje se donose samo podnaslovi iz toga važnoga Papina govora kojima je sažeto izraženo teološko opravdanje ovoga skupa: 1. Asiz — znak znak temeljnoga jedinstva ljudskoga roda. — 2. Vjernost i znakovi vremena. — 3. Poslanje Crkve i jedinstvo ljudskog roda. — 4. Svi su uključeni u Kristov spasenjski plan. — 5. Veličanstveni nacrt koji prethodi stvaranju. — 6. Crkva je pozvana oblikovati novi narod Božji. — 7. Otkriti i poštovati sjemenke Riječi. — 8. Odnos s izraelskim narodom, s muslimanima i s onima koji traže nepoznatoga Boga. — 9. Identitet i svijest Katoličke Crkve. — 10. Bitni ministerij koji se obavlja na razne načine. — 11. Jedinstvena vrijednost molitve sviju za mir u svijetu. — 12. Svjedočiti zajedničko zalaganje za mir.

2. *Susret u Vatikanu od 25. do 28. listopada 1999.*

Međureligijski skup održan u Vatikanu u listopadu 1999. uoči otvaranja Jubilarne godine 2000., bio je u stvari nastavak onoga povijesnoga molitvenog skupa religija održanoga u Asizu 27. X. 1986. Činjenica da je taj skup u Asizu po prvi put u povijesti okupio predstavnike religija za jedan konkretan cilj, tj. molitvu za mir, bio je tako velik događaj kako vjerski tako i društveni, da se od tada uvijek govori o »duhu Asiza« kad se spomene međureligijski dijalog. Istina je da je Drugi vatikanski sabor svojim dokumentom *Nostra Aetate* označio prekretnicu u stavu Katoličke Crkve prema drugim svjetskim religijama. No ipak se mora priznati da je nakon Asiza, gdje je taj dekret na posebno uočljiv i uspješan način primijenjen u praksi, i to na velikoj svjetskoj pozornici zbivanja, pristup međureligijskomu dijalogu odsada je otvoreniji, širi; Asiz je pokazao da postoji volja, kako u Katoličkoj Crkvi tako i među drugim religijama, za uzajamno približavanje i suradnju.

Na tome skupu, prvome ovakve vrste koji se održavao u Vatikanu, prisustvovalo je 230 sudionika iz pedeset zemalja, a predstavljali su 20 različitih svjetskih religija. Ukupno je bilo 135 predstavnika nekršćanskih religija (od toga 42 muslimana). Ostali, njih 95, bili su katolici s predstavnicima drugih kršćanskih crkava i kršćanskih zajednica.

Tema je skupa bila: *Suradnja među različitim religijama na pragu trećega tisućljeća*. Gledati u tisućljeće koje dolazi i vidjeti kakav doprinos mogu dati svjetske religije za mir i napredak čovječanstva bio je glavni cilj ovoga skupa.

3 O odjecima Asiškog molitvenog skupa opširno je pisao Glas Koncila br. 45, 1986. str. 1,3,6 i br. 46, 1986. str. 3

Osim molitve održavana su predavanja, zajedničke rasprave, razgovori i na kraju skupa bila je upućena zajednička izjava u kojoj su se složili svi nazočni predstavnici svjetskih religija i koja je potom bila svečano pročitana na završetku skupa, u Papinoj nazočnosti, na Trgu sv. Petra 28. listopada 1999.

Polazište skupa bio je Veliki jubilej kršćanske ere, 2000. godina od Kristova rođenja. Za veliki dio čovječanstva radi se o završetku jednoga stoljeća i tisućljeća te početku drugoga. To je bilo vrijeme za razmišljanje. Religije svijeta nisu mogle propustiti ovu prigodu da razmisle kako izgraditi bolji svijet. Postoje brojni problemi i izazovi u svijetu koji traže svoje rješenje, ali i suradnju svih koji vjeruju. To je potaknulo u prvome redu vodstvo Katoličke Crkve na čelu s Papom Ivanom Pavlom II. da se organizira jedan međureligijski skup. Prije održavanja skupa pojedini vjerski poglavari poslali su svoje pismene poruke. Među njima je bio i šejk Al Azhara iza Kaira. U svojoj poruci upućenoj Papi i sudionicima skupa izražava svoje pouzdanje u povijesni dogovor koji je potpisan 3. svibnja 1998. (3. safara 1419.) između Papinskoga vijeća za međureligijski dijalog (Vatikan) i stalnoga Komiteta al-Azhar Al-Sharif za dijalog s monoteističkim religijama (Kairo), što je odobrio i papa Ivan Pavao II. U svojoj poruci šejk Al Azhara kaže: «Islam se opredijelio za dijalog kao bitan jezik komunikacije između muslimana i nemuslimana na svim područjima života da bi se postigao cilj koji ostvaruje blagostanje za sve.»⁴

Nakon svih uvodnih pozdrava i govora, temeljno izlaganje o kojemu se raspravljalo tri dana u jezičnim skupinama, održala je gospođa Theresa Ee Chooi iz Malezije, predsjednica Međunarodne unije katoličkoga tiska i velika katolička javna radnica Crkve na Dalekome istoku. U svome dobro spremljenome i argumentiranome predavanju iznijela je glavne probleme današnjega svijeta prema kojima razne religije ne mogu biti ravnodušne i o kojima se trebaju izjasniti i zauzeti zajednički stav. To su bogatstvo i siromaštvo suvremenoga svijeta, globalizacija, relativizam na moralnome području, uloga religija u svijetu, meditacija i molitva, pozornost upravljena k svijesti, zajedničke vrijednosti i ljubav prema drugima, solidarnost, dijeljenje i altruizam, veće jedinstvo ljudske obitelji, religije i suvremene tehnologije.⁵

Drugoga dana skupa, u utorak 26. X. navečer u velikoj dvorani za audijencije održan je poseban koncert sa zbornim i solo pjesmama na kojem su osim katolika nastupili židovi, muslimani i predstavnici drugih religija. U srijedu, 27. X. na trinaestu obljetnicu velikoga molitvenog skupa u Asizu iz g. 1986. sudionici vatikanskoga skupa hodočastili su u grad sv. Franje i obilježili taj dan posebnim sjećanjem na veliki događaj u svjetlu kojega djeluju i nastavljaju ostvarivati njegove sadržaje.

Vrhunac ovoga vatikanskog međureligijskog skupa bio je četvrtak, 28. listopada. Prije podne, na završnome plenumu prihvaćen je tekst zajedničke izjave koja je pročitana na završetku skupa. U ranim poslijepodnevnim satima sudio-

4 Poruka šejka Al Azhara, *Messagio all'apertura dell'Assemblea interreligiosa*, Sala Stampa, Città del Vaticano 25. X. 1999.

5 Theresa Ee Chooi, *Magistralni govor*, *Assemblea interreligiosa*, Sala Stampa, Città del Vaticano 25. X. 1999.

nici skupa, već prema religioznoj pripadnosti, podijelili su se u manje skupine na zajedničku molitvu i meditaciju. Potom je uslijedio svečani završetak skupa s papom Ivanom Pavlom II. na Trgu sv. Petra.⁶ U ime sudionika skupa pred Svetim Ocem te pred pedeset tisuća nazočnih Rimljana i pred televizijskim kamerama koje su prenosile ovaj jedinstveni susret diljem svijeta, kardinal Francis Arinze, predsjednik Papinskoga vijeća za međureligijski dijalog, pročitao je zajedničku izjavu kao plod četverodnevna vijećanja i dijaloga. »Suradujemo u rješavanju problema, u promicanju mira, ali smo protiv sinkretizma i poštujemo razlike« jedna je od temeljnih misli ove izjave. U izjavi je naglašeno da je različitost jedno bogatstvo, a ne zapreka dijalogu i suradnji. Nakon što su navedena sva područja suradnje s posebnim naglaskom na područje odgoja novih naraštaja, sudionici međureligijskoga skupa uputili su dvostruki apel: jedan svjetskim vodama i vladarima da osude zloporabu religije kao sredstva za raspirivanje mržnje i opravdanje diskriminacije, a drugi apel upućen je vjerskim poglavarima da promiču duh dijaloga unutar svojih zajednica i da se sami zauzmu za dijalog s društvom na svim razinama. Izjava završava spremnošću da se moli oprostjenje za pogreške prošlosti i odlučnošću za promicanje pomirenja.⁷

U svome govoru na engleskome jeziku Papa je potvrdio ideje iznesene u zajedničkoj izjavi ohrabrivši sve sudionike i nazočne da nastave u ostvarivanju svega što su uvidjeli da treba činiti kako bi se u trećem tisućljeću što bolje izgrađivao mir i civilizacija ljubavi. Ovdje se donosimo jedan od najvažnijih izvadata iz toga Papina govora:

Zadatak s kojim ćemo se suočiti promicanje kulture dijaloga je. Kako samo tako svi zajedno moramo dokazati da religija nadahnjuje mir, ohrabruje solidarnost, promiče pravdu i podržava slobodu. Ipak, učenje samo, kolikogod bilo ono neophodno, nije dostatno. Treba ga provesti u djelo. Moj časni prethodnik papa Pavao VI. primijetio je da ljudi u našim danima više poklanjaju pozornosti svjedocima negoli učiteljima, da slušaju učitelje ako su istodobno i i svjedoci. (EN, n.41). Dosta se prisjetiti nezaboravnih svjedočanstva osoba kao što su Mahatma Gandhi ili majka Terezija iz Kalkute, samo da spomenemo dvoje od tolikih osoba koji su imali velik utjecaj na svijet.⁸

Skup je završio u večernjim satima simboličkim paljenjem svijeća na pet velikih svjećnjaka koji su predstavljali pet kontinenata, čime se željelo sugerirati da se u treće tisućljeće treba ići sa svjetlom mira, razumijevanja, dijalogom i surad-

6 Zanimljivo je spomenuti da je istoga dana, 28. X. 1999. u 17 sati u Vatikanskim muzejima bila otvorena povijesna izložba »Hrvati–kršćanstvo–kultura–umjetnost« koja je trajala tri mjeseca. Tom se izložbom pred stotinama tisuća posjetitelja Hrvatska predstavila s najvažnijim dokumentima svoje povijesti i kulture. Izložbu je otvorio hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman i tom je prigodom, već teško bolestan, održao svoj posljednji govor u javnosti koji se ujedno smatra i njegovom duhovnom oporukom, jer je 10. XII. 1999., četrdeset dana nakon ovoga svoga posljednjeg posjeta Rimu i susreta s Papom Ivanom Pavlom II., završio svoj zemaljski život.

7 Tekst izjave vidi u: *L'Osservatore romano*, 30. X. 1999., str. 4; Hrvatski prijevod: *Obnovljeni život*, br. 4, 2000., str. 546–548

8 Papa Ivan Pavao II., Govor na završetku Međureligijskog skupa u Vatikanu 28. X. 1999, *L'Osservatore romano*, 30. X. 1999., str. 5. Hrvatski prijevod: *Obnovljeni život*, br. 4, 2000., str. 543–545

njom za što je dao svoj doprinos i ovaj međureligijski skup, održan po prvi puta u samome Vatikanu u organizaciji Papinskoga vijeća za međureligijski dijalog.⁹

3. Molitveni skup u Asizu 24. siječnja 2002.

Na petnaestu godišnjicu prvoga molitvenog susreta ponovno je u Asizu 27. listopada 2001. godine priređen, doduše u manjem opsegu, susret sjećanja na taj važan korak u međureligijskome dijalogu s kojega je ponovo upućena poruka mira svijetu pogođenomu terorizmom i ratovima. Sudjelovali su predstavnici islama, budizma, hinduizma i kršćanstva. Tih je dana, međutim, već lebdjela nad cijelim svijetom avet tragedije terorističkoga napada na New York 11. rujna te godine. Potaknut upravo tom tragedijom, 18. studenoga 2001. u nagovoru za vrijeme molitve Andeoskoga pozdravljenja papa Ivan Pavao II. ponovo je iznenadio svijet jednom svojom inicijativom. Pozvao je predstavnike svjetskih religija da se iznova okupe na molitvu za mir u Asizu 24. siječnja 2002., u gradu koji je prije petnaest godina 27. listopada 1986. značio jedan nov početak angažiranja religija za dobrobit čovječanstva: »Želimo se ondje okupiti svi zajedno, a na osobit način kršćani i muslimani, da pred svijetom svečano izjavimo kako religija ne smije nikada postati razlogom sukoba, mržnje i nasilja... U ovom povijesnom trenutku čovječanstvo ima potrebu vidjeti geste mira i čuti riječi nade.«¹⁰

Uoči ovom novom susretu u Asizu, u Vatikanu je 23. siječnja kao priprema održan forum na temu »Doprinos religija miru«. Na njemu se okupilo stotinu i pedeset osoba: 80 predstavnika 12 svjetskih religija i 31 kršćanska crkva i zajednica, zatim posebni kršćanski uzvanici te službenik Papinskoga vijeća za međuvjerski dijalog. Predstavnici su jasno izrazili svoje zauzimanje za mir u svijetu koji predstavlja dar Božji te su istakli da su nasilje i terorizam u proturječju s vjerom i da se nitko nikada ne smije pozivati na Boga da bi opravdavao »svoj« rat. Svi su izrazili zahvalnost Svetomu Ocu što je pokrenuo ovaj povijesni pothvat.

Sutradan je Papa putovao iz Vatikana u Asiz, zajedno sa sudionicima Dana molitve za mir i predstavnicima drugih religija, posebnim vlakom nazvanim »Vlak mira«. U Asizu je bilo prisutno 2500 vjerskih, crkvenih i građanskih predstavnika. Na skupu je bilo akreditirano i 1200 novinara iz cijeloga svijeta.

Molitveni susret u Asizu održan je u tri dijela. U 11 sati iznesena su svjedočanstva o miru na donjem Trgu sv. Franje. U 12.30 predstavnici različitih religija okupili su se na različitim mjestima u samostanu sv. Franje i odvojeno molili za mir. Papa Ivan Pavao II. predsjedao je molitvi kršćana u donjoj bazilici sv. Franje u Asizu. U 15.30, također u donjoj bazilici sv. Franje, pročitana je na raznim jezi-

9 Opširnije o ovom događaju vidi članak: Suradnja među religijama na pragu trećeg tisućljeća. Susret predstavnika svjetskih religija u Vatikanu 24. do 29. listopada 1999. *Obnovljeni život*, br. 4, 2000., 533–548.

10 Govor pape Ivana Pavla II. za vrijeme podnevne molitve nedjeljnog Angelusa 18. XI. 2001. — http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/angelus/2001/documents/hf_jp-ii_ang_20011118_it.html (preuzeto 31. I. 2014.)

cima tekst zajedničke izjave o zajedničkome zauzimanju za mir. Nakon toga Papa je na simboličan način zapalio veliku svijeću koja je potom postavljena u asiškoj bazilici. Osim brojnih kršćana, molitvi u Asizu pridružili su se i brojni predstavnici ostalih religija iz cijeloga svijeta. Predstavnici islama došli su iz Albanije, Saudijske Arabije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Egipta, Jeruzalema, Jordana, Irana, Iraka, Libanona, Libije, Maroka, Senegala, SAD–a, Sudana i Turske.

Nakon Papina pozdrava uvodni je govor održao predsjednik Papinskoga vijeća za pravdu i mir »Iustitia et pax«, vijetnamski kardinal François Xavier Nguyen Van Thuân. Među ostalim rekao je: »U duhu prvoga okupljanja u Asizu, prihvaćamo poziv da pred svijetom navijestimo kako religija nikada ne smije biti izgovor za sukobe, mržnje i nasilja koja se iznova događaju u našim danima. U ovome povijesnom trenutku čovječanstvo ima potrebu vidjeti geste mira i slušati riječi nade.«

Potom su uslijedila svjedočanstva predstavnika ostalih religija. Islamski predstavnik Alë El Samman iz Egipta, koji je govorio u ime Al–Azharah Mohammeda Tatawija, podsjetio je da je »Bog stvorio sva ljudska bića i stvarajući tako, želio je da se međusobno upoznamo, živimo u suradnji i miru.« Svoj je intervent završio surom iz Kurana koja govori upravo o tome.

Nakon što su predstavnici raznih religija izrekli svoja svjedočenja, papa Ivan Pavao II. uputio je nazočnima govor iz kojega se donose najvažniji dijelovi:

Došli smo u Asiz na hodočašće mira. Želimo dati svoj prinos kako bismo udaljili oblake terorizma, mržnje, oružanih sukoba; oblake koji su se posljednjih mjeseci nadvili nad obzorjem čovječanstva. Zato želimo slušati jedni druge: već je to — osjećamo — znak mira. Već je u tome odgovor na uznemiravajuća pitanja koja nas brinu. Već to nam služi za raspršivanje magle sumnjičavosti i nerazumijevanja. Čovječanstvo treba mir uvijek, no još ga više treba sada, nakon tragičnih događaja koji su uzdrmali njegovo pouzdanje i u ozračju prisutnosti stalnih žarišta razarajućih sukoba koji svijet drže u zebnji.¹¹

Papa je stoga pozvao osobe i vjerske zajednice da potpuno i radikalno odbace svako nasilje, polazeći od nasilja koje se nastoji sakriti pod plašt religioznosti te se čak poziva na sveto ime Božje kada se vrijeđa čovjeka. »Uvreda čovjeka, u konačnici, uvreda je Bogu«, istaknuo je Papa.

Nakon molitve po vjerskim skupinama svi su se sudionici ponovo okupili pod šatorom postavljenim na trgu ispred donje bazilike svetoga Franje. Predstavnici različitih religija pročitali su zajedničku poruku u kojoj izražavaju spremnost na zauzimanje za mir. Ova se izjava može smatrati vrhuncem i konkretnim zaključkom predstavnika svjetskih religija na ovome molitvenom skupu. Izjava sadrži deset točaka, s uvodom i zaključkom. Predstavnik svake religije pročitao je po jedan dio poruke i to na jeziku onoga naroda iz kojega dolazi: na francuskome, njemačkome, ruskom, japanskome, srpskome, arapskome, korejskome, grčkome, židovskome, pandžabiji i farski jeziku. U deset točaka, koje započinju riječima

11 http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/2002/january/documents/hf_jp-ii_spe_20020124_discorso-assisi_it.html (preuzeto 31. 1. 2014.)

»obvezujemo se«, predstavnici 12 svjetskih religija i 31 kršćanske crkve i zajednice jasno su potvrdili da se zauzimaju za mir u svijetu koji je dar Božji te ističu da su nasilje i terorizam u proturječju s vjerom i da se nitko nikada ne smije pozivati na Boga da bi opravdavao »svoj« rat.

Na kraju ove poruke papa Ivan Pavao II. još je zaključio skup ovim povijesnim riječima: »Nikad više nasilja! Nikad više rata! Nikad više terorizma! Neka svaka religija u ime Božje na zemlju donese pravdu i mir, oprostjenje i život, ljubav!« Te tako snažne riječi, koje su odrazile želju svih sudionika molitvenoga skupa, Papa je izgovorio zaključujući svečanost trećega susreta religija za mir u svijetu.

Sutradan, 25. siječnja, nakon održanoga molitvenog skupa u Asizu, papa je pozvao u podne sve vjerske predstavnike koji su sudjelovali na molitvenome skupu u Asizu i sva njihova izaslanstva na oprostajni objed u Vatikanu. Zahvaljujući još jednom na velikodušnomr odazivu svim nazočnima i na njihovim hrabrim izjavama pred svijetom da nasilje i religija ne idu zajedno, Papa je rekao:¹²

Vrata ove kuće otvorena su svima, i vi sjedite za ovim stolom, ne kao stranci već kao prijatelji. Sa svim našim različitostima mi sjedimo za ovim stolom, ujedinjeni u zauzetosti za stvar mira. Ta je zauzetost, proizišla iz iskrene religioznosti, sigurno ono što Bog od nas očekuje. To je ono što svijet traži kod religioznih osoba. Ova je zauzetost nada koju možemo ponuditi u ovom posebnom trenutku. Neka nam Bog udijeli da budemo ponizna i djelotvorna sredstva mira.¹³

Zaključak

U ovome članku donesena su samo tri najvažnija događaja što ih je potaknuo i ostvario papa Ivan Pavao II. na području međureligijskoga dijaloga. Međutim, treba znati da to nisu jedine inicijative i pothvati što ih je on na tome području učinio. Tu su njegovi brojni govori i interventi u raznim prigodama, pogotovo na njegovim apostolskim putovanjima po raznim zemljama gdje se uvijek susretao s predstavnicima drugih religija; nije prestajao i tada naglašavati važnost i potrebu dijaloga s drugim religijama te je poticao na promicanje zajedničkih vrijednosti s pripadnicima drugih vjeroispovijesti za dobro čovječanstva. Osim ovih izravnih Papinih zauzimanja za međureligijski dijalog treba spomenuti i brojna druga ostvarenja koja su se na njegove poticaje ostvarivala. Posebno su se na tome područje angažirala dva velika crkvena pokreta; fokolarini i Zajednica sv. Egidija; oni svake godine organiziraju razne susrete i skupove s predstavnicima drugih religija gdje se ideja međureligijskoga dijaloga ne samo učvršćuje na teorijskome planu, nego i praktično provodi zahvaljujući upravo papi Ivanu Pavlu II. koji na području međuvjerskoga dijaloga na prijelazu iz drugog u treće tisućljeće svijetli kao veliki svjetionik, pokazujući put kojim treba ići u budućnosti.

12 *L'Osservatore romano*, 26. I. 2002.

13 Opširnije o ovome skupu vidi članak: Asiz 2002. Molitveni susret predstavnika svjetskih religija za mir u svijetu. *Obnovljeni život*, br. 2, 2002., 259–273.

Pope John Paul II at Large Interreligious Gatherings

Božidar Nagy*

Summary

When Pope John Paul II became the head of the Catholic Church in 1978, interreligious dialogue, for which the Second Vatican Council opened the door in theory, was then actually put into practice. On his numerous international journeys, Pope John Paul II always met at least once with representatives of other religions. From the wealth and wide range of activities undertaken by John Paul II in the sphere of interreligious dialogue, this article singles out three great events which marked in a special way the thirty-year period of interreligious dialogue inspired by Pope John Paul II himself. These were the interreligious encounters in Assisi in 1986, in Rome in 1999 and again in Assisi in 2002. In the course of all meetings with representatives of other religions, Pope John Paul II always highlighted the need for dialogue, promotion of common values and community engagement for the good of mankind.

Key words: Pope John Paul II, interreligious dialogue, Assisi, cooperation with religions, common values

* Prof. Božidar Nagy, Th.D., The Faculty of Philosophy of the Society of Jesus in Zagreb. Address: Jordanovac 110, 10000 Zagreb, Croatia, E-mail: bnagy@ffdi.hr